

СИНОПСИС ИЗЛОЖБЕ
Јован Јовановић ЗМАЈ - 100 година после смрти

1. ПАНО

Велики портрет из млађих дана (Новак Радонић), грб Јовановића, потпис и најкраћи подаци (шта је објавио, шта уређивао, награде и одликовања, јубиларне прославе).

2. ПАНО

Фотографије Новог Сада, фотографија оца, Змајева крштеница, фотографије другова из школе (Полит Десанчић, Јован Бошковић); Цртица Кад сам био мали (рукопис из МС)
Текст хронологије (1833 - 1850)

1833. Родио се у Новом Саду, као син првенац Павла Јовановића и Марије Гавански, "у малој кући Сервицких", на углу Ђурчијске улице и Златне греде, у којој је некада становао Павле Јосиф Шафарик, први директор новосадске српске гимназије. Касније ће записати: *"Кад смо се иселили из те куће, кад год сам поред те куће прошао, љубио сам је, и то сам тек онда престао чинити кад сам постао промућурнији, пак ми се чинило да је то срамота."*

1835. Павле Јовановић, отац Змајев, који је био "сушта благост и доброта" изабран је за градског сенатора.

1837. Јовановићи се селе у нову кућу у Хлебарском сокаку. Ту ће долазити Сима Милутиновић Сарајлија, катихета поп- Ђорђе Вуковић који ће Змаја научити да пише, адвокат Гаврило Ползовић, сенатор и градоначелник.

1844. уписује се у I разред Новосадске гимназије.

Змајев брат Корнел, записао је о Змају - гимназисти: *"Змај није нигде учио лекције, али зато ипак није падао - прелазио је у старије разреде. Увек је читао друге ствари. Читао је као матор човек (тј. лектуру за старије), и што није било за њега. Кад год би добио од оца новаца, кад је почео писати, а и пре тога, увек је куповао књиге - свакојаке - мађарске, немачке, српске..."*

1845. у Новом Саду оснива се Српска читаоница.

1845/46 је у II разреду гимназије. У клупи седи са Михаилом Полит Десанчићем и Јованом Бошковићем.

1846/47 Змај је у Халашу где учи мађарски. Наредне разреде гимназије завршава ванредно.

1849. за време Мађарске буне Змајев отац са децом бежи из Новог Сада у Срем, задржавајући се на падинама Фрушке горе, у Иригу. Ту ће Змај написати своју прву песму.
23.октобра, после Буне, Змајев отац постаће први градоначелник Новог Сада, а млади песник Јоца Киш у актима новосадског мадистрата помиње са као писар.

1850. у марту умире Змајева мајка Марија и оставља три малолетна сина: Јована, Ђорђа, Корнела и Димитрија.
У Братислави, а потом у Модри, Змај почиње студије филозофије.

3. ПАНО

Бечки период. Фотографије Беча, савременика (Вука, Бранка Радичевића, Ђуре Јакшића, Ђуре Даничића, С. Милетића, Поповић Даничара...) Текст песме "Селим бег" или "Билдунг"; Кућа у којој је тамо становао
Текст хронологије (1851 - 1861)

1851. прелази у Беч. Тамо су Бранко Радичевић, Даничић, Милетић, Ђура Јакшић, са којим и станује, Поповић- Даничар, Михаило Полит Десанчић.
С. Милетић у Бечу први пут код Змаја примећује "леп дар поезије".

1852. У Летопису Матице српске, књ. 86, објављује своју прву песму Пролетно јутро која је записана још у Иригу. Песма је настала по узору на Шапчанина и Б. Радичевића.

1853. По очевој жељи студира права у Бечу, а затим у Пешти. Често борави у Прагу. У "Седмици" штампа пасму Селим - бег.

1856. пише своју познату песму *Билдунг*.

1857. Змај објављује прву књигу. То је превод Арањијевог епа Толдија. Доста преводи са мађарског. Пише и објављује своју поезију. Објављује песму Разговор са срцем. У Летопису Јаков Игњатовић ће записати: "Његова песма има свагда своју читаву и лепу идеју, а изражај му је прави српски и удесан... он далеко дотерати може."

Напушта Пешту и студије права.

1858. 11. јула умире Змајев отац Павле, као пензионисани председник Обласног суда за доњу Бачку, као "имућан и изображен племић", како ће записати Симо Матавуљ. Преводи Петефија.

1860. у Школском листу штампа песму за децу *Киша*, а у Даници објављује превод Гетеове песме *Бог и бајадера*. У лето, Даница ће у неколико наставака објавити и Змајеву приповетку *Видосава Бранковићева*. Потписао се под псеудонимом Радан.

1861. 10. фебруара излази први број сатиричко - хумористичног листа *Комарц*. Змај му даје име и уз Ђорђа Рајковића "главни је помоћник". У Комарцу ће радити до 10. марта 1863.

4. ПАНО

Неколико насловних страна ЈАВОРА, текст о страним речима и текст хронологије (1861 - 1862)

1862. 5. јануара излази први број *Јавора*, једини искључиво књижевни часопис који је уређивао Змај (излазиће до 31. априла 1863.). Упоредо уређује и *Комарц*. Змај је иначе уређивао седам различитих часописа.

5. ПАНО

Велика фотографија са Ружом Личанин, њена фотографија, текст хронологије (1861 - 1866). Писмо Ружи и њен одговор.

Две до три песме из Ђулића. Ружина фотографија.

1861. Један је од оснивача Српског народног позоришта у Новом Саду (заједно са Светозарем Милетићем, Јованом Ђорђевићем и Стеваном Бранковићем). Излази му књига *Источни бисер са 67 песама*. Упознаје Ружу Личанин и пише јој чувено писмо.

1862. 14. јануара, на дан св. Саве, у новосадској Саборној цркви венчао се са Еуфросинијом Ружом Личанин. У Даници се појавила кратка белешка: "... Наш песник Јован Јовановић славио је своју свадбу са лепом гђицом Ружицом Личановом. Да је било све весело до беле зоре, то се само по себи разуме." "То је била права песничка женидба, женидба по срцу, по љубави и милости" записаће А. Хаџић. У Новом Саду родио му се првенац Марко. Име је добио по оцу књаза Николе.

У Јавору објављује прве Ђулиће (*И молио сам очи; Тија је поноћ света; А нашто* моје песме), а бави се и књижевном критиком (пише о Б. Радичевићу, Ђорђу Марковићу Кодеру, Даничићу, Милици Стојадиновић Српкињи...) Његови саарадници у часопису су : Лаза Костић, Јаков Игњатовић, Стојан Новаковић.

6. ПАНО

Пешта. Управник Текелијанума, Фотографија Текелијанума

Писма упућена МС за набавку књига и брига око библиотеке Текелијанума.

Молба Медицинском факултету за пријем на студије медицине (Рукопис МС). Фотографија Змаја.

Хронологија од 1866 - 1875.

1863. априла изабран је за надзорника Текелијанума, са породицом се сели у Пешту.

Даница објављује један ђулић (*Шалај луче, не од јуче*) уз уредников пропратни текст: "Сваки ће се обрадовати гласу да је наш мили певац Јовановић већ предао своје Ђулиће у штампу. Од оних силних мириш - ђулића ево овде један цветак, као на углед; али има их много лепших! Опомињемо овим нашу публику да претплати на дивне ове песме; цена је само 50 новч. Нашој омладини пак кажемо да се сада, како је код куће, потруди у својој околини па да што више претплатника скупи за ђулиће, јер треба да зна да ово Јовановић сам издаје."

Излази Змајев превод Лермонтовљевог *Демона* кога ће хвалити и Исидора Секулић.

12. октобра у Пешти родила му се ћерка Тијана која ће умрети у октобру исте године.

1864. у марту у Новом Саду излазе Ђулићи (са 59 песама). У Даници је тим поводом објављено: "Добро нам дошли, мили весници славна пролећа!... Да не дуљимо ваздан - доста је рећи да је Ђулиће писао Ј. Јовановић, па да сваки пријатељ правога песништва набави себи ове дивне песме..."

У јесен, Змај покреће свој чувени сатирично - хумористични лист *Змај*, по којем ће и он добити име. У позиву на претплату објаснио је да не намерава уређивати лист, "већ свеске за шалу и сатиру". Лист ће излазити до јуна 1871. године.

Јовану Ђорђевићу шаље рукопис Шарана.

1865. у Пешти му се родио син Јован који умире после три дана. Исте године умире му и првенац Марко.

7. ПАНО

Неколико насловних стр. Змаја и Змајев текст о профилу часописа; Змај - члан Кишфалудијевог друштва - писма. Песма Званичне гусле у Београду или Јутутунска јухахаха

Текст хронологије (1866 - 1875);

1865. У 6. броју Змаја објављује познату песму *Званичне гусле у Београду* која је упрена против режимске штампе кнез-Михајлове Србије, а у наредном броју објављује чувену песму *Јутутунска народна химна*.
Издаје шаљиви календар Приклапало за 1865. годину.

1866. преводи и објављује Пушкина (Црни вео)

Већ је веома угледно име савремене српске књижевности. У знак поштовања велики број новосађана предаје му златно перо.

Светозар Милетић, Змајев пријатељ, станује код њега у Текелијануму и покреће часопис Заставу. Један од најватренијих присталица Милетићевих идеја је управо Змај. У Пешти, као несвршени правник студира медицину.

1867. Кишфалудијево друштво, на седници од 23. јануара, као признање за превођење мађарске поезије на српски, **бира Змаја за спољнег члана.**

Пише приповетке и хумореске.

Змај је непрестано плењен у Србији.

У Магици штампа преводе Пушкинове Полтаве.

4. јуна у Пешти родио му се син Југ.

1868. У Карановцу, крај манастира Жиче умире му син Југ.

1869. *Змај* је и под намесништвом плењен у Србији.

1870. У Пешти завршава студије медицине.

16. новембра у Српском народном позоришту у Новом Саду изведена је премијера Змајева *Шарана*.

1871. излази последња, тзв. бечка серија Змаја (укупно је изашло 90 бројева).

Досељава се у Панчево где ради као лекар и **1. новембра покреће лист *Жижу* која ће изаћи до 19. октобра 1874. Укупно су изашла 54 броја Жиче.**

У лепом издању, у Новом саду излазе Све дојакошње песме Змај Јована Јовановића.

8. ПАНО

У Панчеву. Фотографија куће, фотографија Ружиног гроба и песме из Ђулића увелака.
Хронологија 1871 - 1875.

1872. 14. фебруара рођена је у Панчеву Смиљана (Смиљка) која ће поживети само две године.

29. априла умире и Јевросима - Ружа Јовановић рођена Личанин. На панчевачком гробљу и данас стоји надгробна плоча са записом:

*Малотрајни споменик ти
Српски народ, ево, диже,
Ал' Ђулићи споменик су
Што вечности стоји ближе.*

Већ у августу Змај ће у Жичи почети са објављивањем песама из Ђулића увелака. Три месеца после Ружине смрти напушта Панчево и покушава да се пресели у Сремске Карловце.

У децембру је изабран за општинског лекара у Ст. Футогу.

1874. У последњем броју Жижке штампа песму из Ђулића увелака: *Зар је љубит више не смем...*

20. октобра прослављена је у Новом Саду 25-годишњица Змајевог књижевног рада, "слава какве још до данас не дочека ни један песник и књижевник српски" како је записао А. Хаџић. Новосађани су омиљеном песнику предали сребрн венац на којем су златним словима били извезени стихови Лазе Костића:

*Наше жеље, наше туге и твоје су биле,
Те зато је данас наша слава твоје виле.*

1875. излазе Ђулићи на мађарском у преводу Ђена Павловића.

9. ПАНО

Насловне стр. Илустроване ратне хронике

1877. и 1878. хронологија.

1877. ратним прогласом краља Милана започиње први српско-турски рат.

Јула излази прва свеска *Илустроване ратне хронике* коју је уређивао Змај. Лист ће излазити до фебруара 1878 (седам свезака).

У *Јавору* штампа познату песму *Бранкова жеља* којом покреће акцију преноса костију Бранка Радичевића из Беча на Стражилово.

10. ПАНО

Змај и Ђура Јакшић. Фотографија Змаја, Ђуре Јакшића и текст песме Светли гробови и како је настала песма ("pedeseta")

У јесен 1878. Змај је са Лазаром Докићем лечио Ђуру Јакшића. После смрти Ђурине (16. XI 1878.) Змај је био један од чланова одбора за издавање Ђуриних дела и помагање његовој породици.. Тим поводом београдски гимназисти су организовали 25. јануара 1879. године приредбу у Народном позоришту. Сав приход дат је за издавање Ђуриних дела и његовој породици. На приредби је ђак седмог разреда рецитовао Змајеву песму "Светли гробови", написану за ову прилику.

11. и 12. ПАНО

НЕВЕН. Насловне стране. Текстови. Молба Министру за издавање Невена. Змајев текст о листу: pismo gospodinu Ieru, ugovor o stampi

1880. hronologija,

1880. У Новом Саду, у издању Арсе Пајевића, излази Змајев превод Тенисоновог *Еноха Ардена*. Змајеве преводе и препеве коментарисали су и Богдан Поповић и Исиодора Секулић.

Јуна, у многим српским листовима, излази позив на претплату за *Невен*, Чика - Јовин лист. У јулу излази први број. Од тада лист ће излазити за све време Змајева живота. "Невен је мезимче мога идеалног живота на земљишту мога пректичног искуства" записаће А. Хаџић Змајеве речи.

Са породицом се сели у Беч.

13. ПАНО

Београдски период (1878. Змај члан Српског лекарског друштва (текстови из Београдског општинских новина). Рецепт за Стевана Сремца, фото Стевана Сремца. Змајеви лекарски инструменти. Педесета? Фото Лазе Лазаревића.

1879. **Изабран је за редовног члана Српског лекарског друштва.** Са Лазом Лазаревићем основао је општу амбуланту која је почела са радом марта 1880. год. у згради Општине у Узун Мирковој 1.. Била је отворена сваког дана, и у њој су стало дежурала по два лекара. Змај је радио у амбуланти од марта до јула 1880.

14. ПАНО

Змај - драматург Народног позоришта. Уверења, молбе, фотографија позоришта, репертоар. Текст хронологије 1878. -1879.

Змај присуствује Сабору у Сремским Карловцима. Фотографија са Сабора .

1978. 5. септембра, министар просвете Алимпије Васиљевић пише Змају и позива га у Београд за драматурга Народног позоришта "...ја вам нудим једно звање, које вама као песнику доликује, а поред тога можете и вашу лекарску вештину упражњавати..." Змај је прихватио ову понуду и већ је 24. септембра у Београду. Прво је становао у Скопљанској бр. 36 (данас Нушићева улица), а затим на Обилићевом венцу бр. 7 (данас Француска улица). У Београду ће остати до јула 1880. кад се сели у Беч.

Дужност драматурга Народног позоришта Змај је обављао од 11. IX 1878. до 13. VII 1880. када је добио одсуство и отишао у Беч. Разрешен је дужности по сопственој молби 8. X 1880. Као драматург нарочито се трудио око домаћег репертоара, а посебну пажњу је обраћао на језик. Поставио је Расинову "Федру", "Пут око света" Жила Верна, "Дебору" Мозентала, "Уријела Акосту" К. Гуцкова, "Ернанија" В. Игоа, "Три светла дана" Милоша Цветића и Драгомира Брзака, Стеријиног "Лахана"...
Књижара Браће М. Поповића оглашава да издаје "Сав дојакошњи књижевни рад у песми и прози Змај Јована -Јовановића"

15. ПАНО

СТАРМАЛИ Уговор између Змаја, уредника Стармалог и Арсе пајевића у Новом Саду 1878. године.

1878. 10. јуна излази из штампе први број *Стармалог*. То је последњи Змајев политичко-сатирични лист који ће излазити пуних дванаест година, све до 1889. године. Само је Невен био дужег века. Издавач листа био је Арса Пајевић, а уредник Змај. Насловну вишету Стармалог урадио је словенац К. Клич који је технички и идејно подигао ниво карикатура у листу.

1879. Стармали се често плени по Србији као и остали Змајеви политичко-сатирични листови.

Почетком ове године почињу излазити *Певанија* у знатном тиражу од 6000 примерака.

1881. У Бечу живи монотоним животом вредног књижевника и мало запосленог лекара. Зна се да су његови лекарски хонорари у Бечу били веома скромни (80 форинти месечно). Редовно одлази у бечке кафане где прилежно чита све српске новине претећи актуелна догађања у земљи.
Уређује *Невен* и *Сармали* и ради на *Ђулићима увеоцима*.

1882. У Новом Саду, у издању књижаре Браће М. Поповића излазе *Ђулићи увеоци* (55 песама).

Излази и последња, X свеска *Певанија*.

У августу, преко Пеште долази у Нови Сад. Пет дана борави у Београду, где су се четворица браће (Змај, Мита, Ђура и Корнел) фотографисали. Са Светозарем Милетићем путује за Беч. У септембру га, на повратку из Русије, посећује књаз Никола.

1883. на позив Књаза Никола путује у Москву на крунисање цара Николе. У дневнику ће записати: "После мало спавања ишао дање по Москви. До Кремља и око Кремља. Сад сам тек добио појма шта је то Москва. Величанствено. Импазантно! Ово је заиста Сион православља." У Беч се враћа преко Минска, Прага и Берлина.

Јавор ће у новембру објавити песму Лазе Костића *Педесета* која је посвећена Змају (*Да л' те побро, хвата сета / што ти дође педесета*)

1884. У августу путује у Нови Сад па у Каменицу. На кратко посећује Београд, а онда опет, лађом, одлази за Пешту и Беч. У госте му долази Лаза Костић, који му доноси новчану помоћ.

1885. У лето, преко Пеште и Суботице, одлази у Сомбор у госте Лази Костићу. У Беч се враћа лађом из Новог Сада.

1886. У Бечу га посећују многе истакнуте личности, са којима је веома близак: Јован Ђорђевић, Лаза Костић, црногорски краљ Никола, сликар Новак Радонић, Стеван Сремац.

У новембру путује у Сремске Карловце на Сабор.

1887. Књаз Никола поклања му летњиковац у Бару (бивши дворца Исмаил-паше) и уз то још 50 рала новоосушене земље у Оцињу и 200 корена маслина.

Посећују га Симо Матавуљ, па Лаза Костић.

1888. 12. августа креће из Беча за Цетиње. Путује возом, преко Трста, а потом лађом према Задру, Сплиту и Дубровнику да обиђе своје добро у Бару. На Цетињу је гост књаза Николе. У новембру се враћа у Беч.

1889. У фебруару у *Стармалом* саопштава своју одлуку да напусти Беч и пресели се у Каменицу. У Каменици ради као лекар и за оближња фрушкогорска села Лединце и Рековац.

Крајем октобра одлази у Београд. Посећује Народно позориште, присуствује седници Народне скупштине, дружи се са Матавуљем, састаје се са Николом Пашићем и другим виђеним људима српске престонице.

1890. Почетком јесени доноси одлуку да се пресели у Београд у ком ће боравити до 1898. године. Прво је становао на Дорћолу, а затим у Фишегдијској чаршији (данашњи Булевар Краља Александра 22, на месту Чехословачке амбасаде). Најдуже је живео у кући на углу Крунске и Кнеза Милоша. Данас се ту налази Турска амбасада. **Године 1891. одликован је орденом Св. Саве, а следеће године добија државну пензију.** У Београд сели и свој лист *Невен*.

На седници Општинског одбора одржаној 1. јула 1891. године изабран је за градског лекара. Радио је као лекар за палилулски и теразијски кварт, а 1895. године постао је школски лекар. "Био је добродушан, а нарочито према ђацима попустљив". По сопственој молби разрешен је дужности 15. јануара 1896. године. За пожртвовани рад добио је писмену захвалницу.

16. ПАНО

1892. Змај - један од оснивача Српске књижевне задруге. Цртеж знака. Текст. Аутопортрет ис Босанске виле. Фотографија са браћом: Митом, Корнелом.

1892. 22. марта основана је Српска књижевна задруга. Оснивачком састанку, који је одржан у згради Академије наука, у Бранковој 15, поред многих угледних интелектуалаца присуствовао је и Змај. Правила Задруге потврђена су 16. априла 1892. године. **За председника је изабран Стојан Новаковић, а за подпредседника Змај.** Ову дужност Змај је обављао до 17. јула 1895, а од 1898. био је члан Управе.. Као представник Задруге путовао је у Дубровник, на откривање споменика Гундулићу (13. маја 1893.). Сва Задругина издања украшена су амблемом који је урадио Змај.

17. ПАНО

Теслин боравак у Београду 1892. (Дело, 1894) Фото Београда. Теслино писмо Змају из Њујорка (Народна библиотека Србије) и Змајева песма Поздрав Николи Тесли при доласку му у Београд. Теслина фотографија. Текстови из Београдских општинских новина.

1892. за време свог боравка у Европи Никола Тесла посетио је и Београд. У Теслину част Београдска општина приредила је 21. маја свечану вечеру у Вајфертовој пивари. Поред поздравних речи председника општине, Змај је поздравио Теслу песмом *"Поздрав Николи Тесли при доласку му у Београд"*.

18. ПАНО

Хронологија од 1892 до 1904. године.

Фотографије Змајевих кућа у Футогу, Загребу...

Писма: Антонију Хаџићу, Милану Шевићу, Вуку Караџићу, Сими Матавуљу, Јовану Ђорђевићу, брату Корнелу, Николи 1. Петровићу, Лази Костићу, Ђорђу Рајковићу, поћеркама Маци и Анки... Фотографије адресаната

1897. У августу, из непознатих разлога, сели се у Загреб.

1899. У Загребу, поводом прославе педесетогодишњице Змајевог књижевног рада, у Загребу излази лепо издање Ђулића и Ђулића увелака. У новембру је тим поводом, у Матици српској у Новом саду одржана свечаност на којој је говорио Лаза Костић. Говор је изазвао право књижевни скандал. Лаза Костић одлучује да напише књигу о Змају.

1900. Змај објављује трећу књигу *Снохватица и Девесиље*.

1901. 22. јануара у Вршцу умире Светозар Милетић.

У *Новој искри* Змај штамао своју лепу, старачку песму *Не пева лабуд*.

Тог лета из Загреба се сели у Каменицу. **"И кад бих хтео, не бих могао више никуд. Дошао сам овде да умрем."** записаће Змај.

1902. Живи повучено у Каменици и уређује *Невен*.

Лаза Костић шаље му рукопис књиге. Змај је повређен и незадовољан.

1904. 12. априла, изашао је 13. број *Невена*, последњи који је уредио Змај.

Неочекивано, 1. јуна, у зору, умро је у Каменици у седамдесетој години живота. По његовој жељи укоп је био скроман, друге класе, без венаца и цвећа, али са много делегација, људи и телеграма...
У *Српском књижевном гласнику* Богдан Поповић објављује свој познати оглед *Шта је то велики песник*.

19. ПАНО

Рукописна грађа:

Дечје песме (МС), Патак и жабе (Загреб, 1900), Три хајдука, рукопис приповетке "Сан - прича са истока", неколико пословица (Каменица, мај 1903), "Стека или Химера" опис морске рибе и цртеж. Рукопис прилога за новине

20. ПАНО

Змајеве годишњице

21. ПАНО

Змај - члан Српске краљевске академије; Улазница за бал

Записници са седница, предлози за наименовање

Приступна беседа Песма Краљевић Марко и троглави Арапин

1895. Излазе из штампе прве две свеске *Снохватица*.

1896. Члан је друштва Српске словесности, потом члан Српског ученог друштва. За редовног члана Српске краљевске академије изабран је 22. фебруара 1896. Свечано проглашење одржано је на Видовдан, 15. јуна 1896. За приступну беседу Змај је прочитао песму "*Краљевић Марко и троглав Арапин*". Седници су присуствовали краљ Александар и Књаз Никола. Као академик, Змај је био члан Одбора за пренос Вукових посмртних остатак из Беча за Београд и члан одбора Мариновићеве задужбине. Лексикографском одељењу Академије уступио је своју збирку народних речи.

Крајем лета путује у Нови Сад, потом Пешту и Беч, на лекарске прегледе. Последњих дана септембра враћа се за Београд.

22. ПАНО

Змајев музеј у Каменици: фотографије куће, експоната, радне собе...
хронологија, тестамент

23. ПАНО

Змајев портре и рекли су о Змају: Скерлић, Црњански, Д. Радовић, И. Андрић, А. Савић, Ребац...

~~~~

КАТАЛОГ:

слике

текст

хронологија